УДК 351.72:336.1

В. В. Лещенко,
головний економіст Департаменту фінансового моніторингу,
Національний банк України, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ: СТРУКТУРА, МОДЕЛІ, ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ

V. Leshchenko,
chief economist of the Department of financial monitoring, National Bank of Ukraine, Kiev

MODERN ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF BANKING SUPERVISION

У статті досліджено особливості організації системи банківського нагляду. Визначено, що організація системи банківського нагляду становить собою комплекс заходів, за допомогою яких держава, через центральний банк, забезпечує стабільне та безпечне функціонування банківської системи, запобігає кризовим явищам у банківській сфері, захищає інтереси вкладників і кредиторів. Розглянуто ідею щодо створення мегарегулятора ринку фінансових послуг, до повноважень якого віднесено здійснення банківського нагляду. Обгрунтовано необхідність подальшого удосконалення існуючої системи банківського нагляду.

In the article the features of modern systems of banking supervision. Determined that the organization of banking supervision is a system of measures by which the state, through the central bank, provides a stable and secure functioning of the banking system to prevent crises in the banking sector, protecting the interests of depositors and creditors. Consider the idea of creating mega regulator financial market, whose powers attributed banking supervision. The necessity of further improvement of the existing system of banking supervision.

Ключові слова: система банківського нагляду, ефективний банківській нагляд, моделі регулювання та нагляду, мегарегулятор.

Key words: system of banking supervision, banking supervision effective model of regulation and supervision, mega regulator.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нестабільність банківської системи держави веде до порушення нормального функціонування її економіки і дестабілізує соціальну і політичну ситуацію. У зв'язку з тим, що банки в основному оперують не власними, а саме залученими засобами повинна існувати ефективна система контролю за тим, щоб ризики, що приймаються банком, не перевищували розумних меж.

Нині рівень теоретичної розробки питань організації банківського нагляду як і раніше недостатній, досвід зарубіжних країн науково не узагальнений, а комплексне вивчення існуючих систем банківського нагляду до цих пір відсутнє. Крім того, законодавча і нормативна база даної сфери банківської справи вимагає вироблення конкретних рекомендацій щодо підвищення її ефективності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам організації нагляду за діяльністю банків присвячено чимало праць економістів і фахівців банківської справи, перш за все зарубіжних. У їх числі можна відзначити роботи О.В. Васюренка, Т.П. Ґудзь, В.В. Коваленка, О.М. Костюка, М. Лін, А.М. Мороза, О.В. Муричева, М. Олсена, Г. Омета, М.Ф. Пудовкіної, М.І. Савлука, О. Хаб'юка і багато інших.

Питання побудови ефективного банківського нагляду висвітлені, зокрема, у працях українських учених Б.П. Адамика, О.І. Кірєєва, В.Л. Кротюка, А.М. Мороза, С.В. Мочерного, А.А. Пересади, Л.О. Примостки, А.П. Яценюка та західних учених Р. Бернда, Ед. Дослана, Б. Едвардса, Ж. Матука, П. Роуза, К. Редхарда, Дж. Синки, Е. Хелферта та інших.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Дослідити особливості організації сучасних систем банківського нагляду та обгрунтувати необхідність її подальшого вдосконалення.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Банківський нагляд у широкому розумінні є системою, яку використовує уряд для того, щоб гарантувати стабільність фінансової системи, її безпеку. Щоб бути ефективним, банківський нагляд має ставити перед собою чіткі завдання, зрозумілі усім, хто визначає еконо-

мічну політику, а також тим, хто безпосередньо здійснює контроль банків.

У сучасному розумінні поняття "система" — це цілісність, що складається з частин, поєднання взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, здатних створювати та підтримувати єдність. Кожна система має основні характеристики:

— елементи — найменша частина системи, внутрішня структура якої може не враховуватися при розгляді системи в цілому;

— зв'язки — різноманітні залежності та взаємодії елементів, які визначають необхідність їх існування, місце та значення в системі;

— межа — окреслюється зв'язками елементів системи, які визначають її цілісність та відносну відокремленість від середовища;

— середовище — сукупність суб'єктів, об'єктів і чинників за межею системи, взаємопов'язаних з її елементами або з нею в цілому [1, с. 59].

Ефективний банківський нагляд грунтується на адекватній законодавчій та методологічній базі банківського нагляду. Діяльність служби банківського нагляду дає позитивні результати лише тоді, коли вона підкріплена міцним законодавством і чіткими правилами регулювання банківської діяльності. При цьому правова інфраструктура банківського контролю може змінитися залежно від країни, але у багатьох випадках вона повинна містити три рівні [2]:

1. Законодавство. Законодавчий акт чи банківське законодавство, яке прийняте парламентом чи еквівалентним органом, дає широкі офіційні права контролюючим органам. Якщо в таке законодавство вносяться поправки або воно повністю переглядається, це спричиняє масштабний законодавчий процес.

2. Серії регулятивних правил. Визначення інтерпретуючих вимог або обмежень, які вносяться органами нагляду відповідно до їхніх повноважень. Приклади включають правила регулювання достатності капіталу банку чи кредитування банком своїх директорів.

3. Роз'яснення політики. Це може бути інтерпретація чи роз'яснення, що надається наглядовим органом для деталізації своїх дій щодо застосування законодавства або регулятивних правил.

Отже, законодавча інфраструктура має надати центральному банку права й повноваження для виконання своїх завдань щодо розумного банківського нагляду від створення до процесу ліквідації банку, якщо необхідно.

Пруденційне регулювання можна сприймати як обмеження, що накладаються на банки та інші фінансові інститути, а також як ліміти, що визначаються для них з метою гарантії безпеки і сталості при захисті вкладників. Оскільки не існує системи, яка гарантувала б безпеку і сталість банку на всі випадки, то лише розумне регулювання, яке правильно організоване і добре запроваджується в життя, може допомогти запобігти чи принаймні обмежити втрати, що заподіяні банку недбалим керівництвом.

Пруденційне регулювання має бути справедливим і послідовно впроваджуватися в життя, створюючи ринок конкуренції між банками, щоб забезпечувати ефективність розумного регулювання. Орган банківського нагляду повинен мати право з'ясовувати питання із сумнівними банками на власний розсуд. Розумне регулювання, як правило, фокусується на таких сферах: ліцензування нових банків та інших фінансових інститутів; достатність капіталу; обмеження на кредитні операції; вимоги ліквідності.

У кожній країні діє своя система правових актів, що регламентує різні аспекти банківської діяльності, роботу небанківських кредитно-фінансових установ, фондових бірж тощо. Цій особливості розвитку та становлення національного банківського і фінансового законодавства, форм та методів здійснення контролю за роботою банків сприяють особливості історичного розвитку та вплив різних політико-економічних чинників [3, с. 13—14].

Існують різні системи організації банківської діяльності. Крім операцій щодо залучення внесків і видачі кредитів, банки в країнах-членах ЄС часто здійснюють платіжні операції (готівкові і безготівкові, як усередині країни, так і за кордоном), а також операції із цінними паперами, що передбачають, зокрема, зберігання цих цінних паперів (послуги з довірчого зберігання цінних паперів). Слід розрізняти так звані універсальні банки і спеціалізовані банки. Універсальні банки здійснюють все вказані вище види діяльності в рамках однієї юридичної особи, тоді як спеціалізовані банки зазвичай обмежуються якою-небудь однією або декількома спеціалізованими функціями, наприклад, такими, як надання іпотечних позик [4 с. 125].

Нині в рамках ЄС існують різні моделі ведення нагляду за фінансовим сектором. Одна з них припускає зосередження наглядових повноважень в центральному банку, інша — існування спеціального єдиного державного наглядового органу, третя є поєднанням елементів першої і другої моделі. Втім, жодна з моделей не може розглядатися як теоретично переважна або оптимальна. Кожна країна повинна вибрати модель, яка буде здійснена з політичної точки зору, ефективна і дієва, і яка відповідатиме фінансовій структурі цієї країни.

Банківський нагляд у країнах з розвинутою економікою існує в різних формах понад сто років, зокрема у Сполучених Штатах Америки, а також країнах Північної Європи. Протягом останніх 15—20 років майже усі держави світу визнали, що банківський нагляд відіграє ключову роль як у фінансовому секторі економіки, так і в цілому в економіці.

З інституційної точки зору, можна виділити три групи країн, відмінних у способах організації побудови наглядових систем, місцем і роллю центрального банку в цих системах [3, с. 12]:

— країни, в яких наглядова діяльність здійснюється лише центральним банком: Україна, Австралія, Великобританія, Ісландія, Іспанія, Ірландія, Італія, Нова Зеландія, Португалія;

— країни, в яких наглядова діяльність здійснюється центральним банком спільно з іншими органами: США — Федеральна резервна система спільно з міністерством фінансів, незалежним агентством і Федеральною корпорацією страхування депозитів; Швейцарія — центральний банк спільно з банківською комісією; Німеччина — Бундесбанк спільно з Федеральною службою кредитного контролю;

— країни, в яких наглядова діяльність здійснюється не центральним банком, а іншими органами: Данія, Канада, Люксембург, Швеція, Австрія, Фінляндія, Норвегія.

Кожна система банківського регулювання та нагляду у світі має такі складові: орган, який виконує роль регулятора, функції і об'єкти регулювання. Ці три компоненти часто розглядаються як основні класифікаційні ознаки, за якими групують національні системи фінансового регулювання та нагляду. Класичним прикладом є

групування національних систем фінансового регулювання та нагляду за ознакою "секторального охоплення", тобто з фокусуванням на об'єктах регулювання. Як відомо, фінансова система практично кожної країни включає банківський сектор, фондовий сектор і сектор страхування, які поширюються з різним ступенем концентрації функції національних органів регулювання та нагляду. Відповідно до цього виділяють три основні моделі організації банківського регулювання та нагляду: "єдиного фінансового органу управління", модель "двох вершин" та "секторна" модель.

Перша модель — модель "єдиного фінансового органу управління" (single financial authority). Згідно з цією моделлю регулювання і нагляд за всіма секторами національної фінансової системи, зокрема банківським, сектором страхування та цінних паперів, здійснюється єдиним наглядовим органом.

Єдиний орган регулювання несе відповідальність за стійкість фінансової системи країни і забезпечує застосування уніфікованих підходів і механізмів банківського нагляду. Дана модель набула свого розвитку, зокрема, в Австрії, Німеччині, Японії, Швеції і Великій Британії [5, с. 72].

Друга — модель "двох вершин" ("twin peaks"). Відповідно до цієї моделі об'єктом регулювання та нагляду одного й того самого органу є два сектори фінансового посередництва (банки і фондові компанії, банки і страхові компанії, фондові і страхові компанії). Модель передбачає розподіл обов'язків на основі завдань нагляду між двома різними органами влади у такий спосіб, що один із них забезпечує пруденційний нагляд, а другий — займається питаннями прозорості ведення бізнесу.

Дана модель є повністю прийнятою в Нідерландах, яка визначається спробою регулятора досягти, з одного боку, макро- і мікропруденційної стабільності, а з другого — захистити права інвесторів незалежно від виду їх діяльності.

Третя модель нагляду — "секторна", коли за здійснення нагляду в кожному конкретному фінансовому секторі відповідає спеціальний орган.

За останніми даними, отриманими на основі аналізу результатів досліджень організації банківського регулювання і нагляду в 95 країнах світу, проведеними аналітиками Європейського центрального банку більшість країн (38 країн) віддають перевагу "секторній" моделі нагляду. У 29 країнах використовується модель "двох вершин". Єдиний державний наглядовий орган, що відповідає за діяльність всієї фінансової системи в цілому, створений у 28 країнах світу.

В останнє десятиліття спостерігається перехід від секторної моделі до моделей "єдиного фінансового органу управління" та "двох вершин". Даний перехід характерний для таких країн, як Греція, Португалія, Литва, Фінляндія, Франція. Важливою причиною цього є постійно зростаюча потреба в координації зусиль наглядових органів, що функціонують у різних фінансових секторах країни. Дана обставина є наслідком ускладнення банківського бізнесу і зростання тенденцій до створення фінансових конгломератів, діяльність яких охоплює крім ринку банківських послуг також і ринок страхування та ринок цінних паперів. Ці структурні зміни привели до посилення взаємозв'язку між колись розрізненими видами діяльності у сфері фінансових послуг, а отже, і до появи небезпеки, що проблеми в одному секторі можуть ослабити інший сектор або навіть всю фінансову систему держави. Прагнення до консолідації наглядових органів виявляються і на міжнародному рівні. Воно пов'язане з тим, що діяльність банків з кожним роком дедалі більше виходить за межі окремої країни і набуває глобального характеру [6, с. 6].

У більшості країн центральні банки несуть відповідальність за системну стабільність і здійснюють пруденційне регулювання і нагляд за банками. В окремих випадках центральні банки виконують наглядові функції стосовно небанківських інститутів. У світі склалося кілька альтернативних систем організації нагляду за фінансовою системою, що різняться ступенем і характером участі центральних банків у цьому процесі, тобто чи залучені вони в моніторинг за системою платежів, чи є гарантами ліквідності на ринках, чи здійснюють нагляд за банками, чи забезпечують страхування депозитів, чи мають значущу роль в забезпеченні фінансової безпеки та чи мають антикризову програму, а головне можливості її реалізувати. Сукупність цих і багатьох інших аналогічних критеріїв дає можливість виділити три основні моделі організації банківського регулювання.

Одна з наведених моделей припускає зосередження регуляторних повноважень у центральному банку, друга — існування незалежного спеціального органу в тісному зв'язку з центральним банком та міністерством фінансів, а третя — передбачає створення мегарегулятора.

Перша модель грунтується на закріпленні в законодавчому порядку за центральним банком виключних повноважень у сфері регулювання та нагляду за банківською діяльністю. Дана модель була історично домінуючою і розглядалася як переважна в багатьох країнах світу з моменту виникнення банківської наглядової практики. З огляду на низку причин, з яких найбільш вагомими є можливий конфлікт інтересів між цілями грошово-кредитної політики і банківського нагляду, надмірна концентрація економічної влади тощо, ця модель уже втратила свої позиції, хоча, як і раніше, є затребуваною. Центральний банк наділяють функціями регулятора банківської діяльності не тільки країни, що розвиваються, й країни з розвиненою економікою, наприклад, Греція, Португалія, Іспанія.

Як було зазначено вище, існує іще модель "двох вершин". Ця модель припускає, що функції регулювання та нагляду виконують кілька спеціалізованих органів за безпосередньої участі центрального банку і міністерства фінансів. Прикладом такої організації банківського регулювання може бути відповідна модель у США, яка відрізняється від аналогічних систем інших країн своєю досить складною структурою.

Нагляд і регулювання діяльності комерційних банків у США здійснюють в основному три органи [7, с. 257]:

1) Федеральна резервна система;
2) Федеральна корпорація страхування депозитів;
3) Управління контролера грошового обігу.

Ці організації є основними, але не даними регуляторами фінансової системи США, і між ними існує угода про виключення дублювання функцій. Нагляд за ощадними банками та кредитними спілками здійснюється двома додатковими наглядовими органами: Управлінням з нагляду за ощадними установами (Office of Thrift Supervision) і Національною асоціацією кредитних спілок (National Credit-Union Association). Крім того, створені й успішно функціонують наглядові органи штатів та інші органи федерального значення.

Третя модель характеризується повним делегуванням функцій регулювання єдиному органу регулювання

фінансового ринку — мегарегулятору. Така модель прийнята в 28-х країнах світу: Австрії, Німеччині, Великій Британії, Бельгії, Швейцарії, Польщі, Словаччині, Чехії Данії, Ісландії, Ірландії, Угорщині, Казахстані, Латвії, Мальті, Нікарагуа, Норвегії, Південній Кореї, Швеції, Японії, Естонії, Бахрейні, Саудівській Аравії, Бермудах, Каймановых островах, Мальдівах, Гібралтарі та Сінгапурі. При цьому в більшості країн функції нагляду відокремлені від центрального банку і передані мегарегулятору. Винятком є Сінгапур, Чехія та Словаччина, у яких повноваження мегарегулятора закріплені за центральним банком та Ірландія, де мегарегулятор створений на базі автономного підрозділу центрального банку.

Необхідно сказати, що у світовій практиці не існує шаблону мегарегулятора — немає ні певних норм регулювання, ні стандартів побудови інституційної структури. Характер взаємодії між єдиним наглядовим органом і центральним банком також не має однозначного трактування й оцінки. У всіх країнах підходи до вирішення взаємодії цих органів управління мають свою специфіку. Наприклад, у Великій Британії Управління фінансових послуг [8, с. 121] створене як мегарегулятор у 1997 р., поетапно об'єднало 11 різних наглядових структур. Управління фінансових послуг з 2000 р. є незалежним неурядовим органом, що взаємодіє з Банком Англії і Міністерством фінансів (Казначейством) у рамках Комітету з фінансової стабільності. У 2005 р. Управління було наділене унітарними повноваженнями забезпечення фінансової стабільності, захисту інтересів споживачів і недопущення злочинності у фінансовій сфері. Управління підзвітне уряду і парламенту, має великі права приймати рішення, які є обов'язковими до виконання всіма піднаглядовими інститутами, на яких лежить велика частка витрат щодо його утримання [9, с. 37].

У Німеччині створення мегарегулятора, навпаки, супроводжувалося посиленням ролі центрального банку в наглядовому процесі. Мегарегулятор — Федеральне відомство з нагляду за наданням фінансових послуг (Bundesanstalt fur Finanzdienstleistungsaufsicht (BaFin)) — виник у результаті злиття в 2002 році трьох галузевих наглядових відомств: за кредитною системою, системою страхування і за фондовим ринком.

Головна мета BaFin — забезпечення ефективності всього фінансового сектору Німеччини, що, зокрема, має на увазі забезпечення платоспроможності кредитних і страхових установ. При цьому Бундесбанк і його регіональні структури наділені повноваженнями щодо здійснення поточного банківського нагляду, хоча формальне право ухвалення кінцевих рішень за наслідками нагляду закріплено за BaFin.

Бундесбанк займається збором, аналізом і оцінюванням звітності банків, перевіряє забезпеченість кредитних установ власним капіталом і якість управління ризиками.

В Ірландії мегарегулятор створений на основі наглядового блоку центрального банку і є невід'ємною його частиною. Однак незважаючи на це, мегарегулятор має незалежний статус і свою Раду Директорів, що призначається міністерством фінансів країни.

У світовій практиці навіть у разі створення мегарегулятора Центральні банки продовжують прямо або опосередковано брати участь у наглядовому процесі. Це пояснюється тим, що будь-які проблеми в банківському секторі розв'язуються через звернення до центрального банку, зокрема як до кредитора останньої інстанції. Таким чином, між центральним банком і відособленим банківським регулятором складаються достатньо тісні відносини. Тому питання про збереження функцій банківського нагляду за центральним банком або закріплення їх за відособленим від нього органом управління залежить від балансу політичних сил у країні, традиційного розподілу повноважень і регулятивної культури.

Забезпечення ефективного регулювання і нагляду на ринку фінансових послуг можливе не тільки за допомогою об'єднання органів фінансового регулювання під єдиним керівництвом, тобто створення мегарегулятора, й через створення (виділення) спеціалізованих регуляторів і їх кооперацій. Головне питання тут полягає не в тому, за ким закріплений нагляд, а в тому, як ефективніше забезпечується взаємодія органів державної влади у фінансовому секторі [10, с. 315]. Наглядові органи повинні мати ефективну систему швидкого обміну інформацією один з одним для оцінювання сукупного ризику і вчасного вжиття відповідних заходів у разі виникнення проблем у будь-якого інституту, що входить до складу фінансового конгломерата, а також для виявлення та усунення недоліків регуляторної діяльності. Це завдання є одним з основоположних завдань, що стоять перед організацією системи банківського нагляду.

Щодо вибору тієї чи іншої моделі організації банківського регулювання в країнах світу, то останнім часом, як підкреслювалося вище, дедалі більше простежується тенденція до концентрації регулятивно-наглядових функцій у руках мегарегулятора.

Водночас ідея мегарегулятора та її практичне втілення має не тільки прихильників, але й критиків. Скептики створення мегарегулятора застерігають від виникнення цілого комплексу проблем. Насамперед це можливий конфлікт цілей регулювання різних фінансових секторів, а також необхідність забезпечення незалежності регулятора (регулятивної, наглядової, інституційної і фінансової).

Нині не існує єдиного нормовстановлюючого органу, відповідального за видання нормативних актів, регулюючих наглядову діяльність на території ЄС. Проте Євросоюз має в своєму розпорядженні законодавство у формі нормативних актів (регламентів), які мають пряму юридичну силу у всіх країнах ЄС; директив, які повинні бути транспоновані у національне законодавство країн-членів ЄС; а також рекомендацій, які не є юридично обов'язковими для виконання країнами ЄС. Із законодавчою ініціативою виступає Європейська Комісія; закон проходить процедуру узгодження шляхом сумісного рішення за участю Європейського комітету міністрів фінансів і Європейського парламенту.

При ухваленні регламентів і директив в Європейському Союзі була розроблена процедура, що отримала назву "Принцип Ламфалусси". Цей принцип, який спочатку розроблявся для сектору цінних паперів, був сформульований за пропозицією "Комітету мудреців", головою якого був барон Олександр Ламфалусси.

Мета цього принципу — спростити і прискорити складний і тривалий законодавчий процес ЄС шляхом так званого принципу чотирьохрівневого узгодження. У грудні 2002 року Євросоюз вирішив застосувати принцип Ламфалусси до всього фінансового сектору ЄС.

Згідно з принципом Ламфалусси, інститути Євросоюзу приймають рамкове законодавство під патронатом Комісії ЄС (перший рівень). Комісія розробляє технічні

способи його реалізації за допомогою чотирьох спеціальних комітетів (другий рівень) [11, с. 564]:

— Європейський банківський комітет;

— Європейський комітет із цінних паперів;

— Європейський комітет із страхування і пенсійного забезпечення у країнах ЄС;

— Комітет із фінансових конгломератів.

Останній розглядає питання, що відносяться до міжгалузевих груп. Ці комітети сформовані з високопоставлених представників, призначених національними міністерствами фінансів під патронатом Європейської Комісії. Вони ухвалюють рішення по запропонованих Комісією заходах щодо реалізації законодавства. Комісія може самостійно затверджувати ці заходи, якщо вони схвалені кваліфікованою більшістю членів відповідного спеціального комітету.

ВИСНОВКИ

У різних країнах склалися власні підходи до організації системи банківського нагляду, які залежать від структури національної фінансової системи і визначаються сукупністю чинників, різнобарв'я яких додає кожному з них неповторну національну специфіку. В світі склалося декілька альтернативних систем організації нагляду за фінансовою системою, що розрізняються між собою ступенем і характером участі центральних банків в цьому процесі. Одна з них припускає зосередження регуляторних повноважень в Центральному банку, інша — існування незалежного спеціального органу в тісному зв'язку із Центральним банком та Міністерством фінансів, третя модель регулювання — функції регулювання та нагляду здійснюють наднаціональні органи ЄС — Європейська рада з системних ризиків і Об'єднаний комітет європейських наглядових органів, а інша — передбачає створення мегарегулятора.

У жодній країні світу немає моделі нагляду, яку можна було б з упевненістю назвати панацеєю від усіх фінансових криз. Жодна із існуючих моделей не може розглядатися як краща чи оптимальна та не гарантує максимальну ефективність регулятора. Вибір моделі організації системи банківського нагляду залежить від структури національної фінансової системи і визначається сукупністю чинників.

Література:

1. Одінцова Г.С. Теорія та історія державного управління: навчальний посібник / Г.С. Одінцова, В.Б. Дзюндзюк, Н.М. Мельтюхова [та ін.] — К.: ВД "Професіонал", 2008. — 288 с.

2. Суржинський М. Поняття і сутність банківського регулювання та банківського нагляду в Україні / М. Суржинський // Юрид. журн. — 2004. — № 8. — Режим доступу: justinian.com.ua/article.php?id=1365

3. Коваленко В.В. Банківський нагляд: навчальний посібник / В.В. Коваленко. — Суми: УАБС НБУ, 2007. — 262 с.

4. Кравчук В.В. Базельські угоди: новий етап розвитку міжнародної системи оцінки ризиків / В.В. Кравчук // Фінанси України. — 2004. — № 6. — С. 121—128.

5. Линников А.С. Основы правового регулирования банковской деятельности в Европейском Союзе / А.С. Линников // Московский Журнал Международного Права. — 2002. — № 1. — С. 61—79.

6. Міщенко В. Еволюція банківського нагляду: європейський досвід / В. Міщенко, В. Крилова, Є. Швець // Вісн. Нац. банку України. — 2007. — № 7. — С. 5—11.

7. Синки Дж. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг / Джозеф Синки-мл.; пер. с англ. — М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. — 1018 с.

8. Циганова Н.В. Вплив іноземних банків на конкурентне середовище в країнах із трансформаційною економікою / Н.В. Циганова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр.; вип. 82, ч. ІІ. — К.: Ін-т міжнар. відносин Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. — 2009. — С. 116—127.

9. Науменкова С.В. Система регулювання ринків фінансових послуг зарубіжних країн: навч. посіб. / С.В. Науменкова, В.І. Міщенко. — К.: Центр наук. досліджень НБУ: Ун-т банків. справи НБУ, 2010. — 170 с.

10. Міщенко В.І. Банківський нагляд: підруч. / В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. — К.: Центр наук. досліджень НБУ: Ун-т банк. справи НБУ, 2011. — 498 с.

11. Нобель П. Швейцарское финансовое право и международные стандарты / П. Нобель. — М.: Волтерс Клувер, 2007. — 1152 с.

References:

1. Odintsova, H.S. Dziundziuk, V.B. and Mel'tiukhova, N.M. (2008), Teoriia ta istoriia derzhavnoho upravlinnia: navchal'nyj posibnyk [Theory and history of Public Administration: Tutorial], VD "Profesional", Kyiv, Ukraine.

2. Surzhyns'kyj, M. (2004), "The concept and essence of banking regulation and banking supervision in Ukraine", Poniattia i sutnist' bankivs'koho rehuliuvannia ta bankivs'koho nahliadu v Ukraini, [Online], vol. 8, available at: http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1365 (Accessed 20 Mar 2016).

3. Kovalenko, V.V. (2007), Bankivs'kyj nahliad: navchal'nyj posibnyk [Banking supervision: Tutorial], UABS NBU, Sumy, Ukraine.

4. Kravchuk, V.V. (2004), "Basel: a new stage of development of the international system of risk assessment", Finansy Ukrainy, vol. 6, pp. 121—128.

5. Linnikov, A.S. (2002), "Bases of legal regulation of the banking activity in the European Union", Moskovskij Zhurnal Mezhdunarodnogo Prava, vol . 1, pp. 61—79.

6. Mischenko, V. Krylova, V. and Shvets', Ye. (2007), "Evolution of Banking Supervision: European experience", Visn. Nats. banku Ukrainy, vol. 7, pp. 5—11.

7. Synky, Dzh. (2007), Finansovyj menedzhment v kommercheskom banke i v industrii finansovyh uslug [Financial management in commercial banks and in the financial services industry], Al'pina Biznes Buks, Moscow, Russia.

8. Tsyhanova, N.V. (2009), "The impact of foreign banks on competitive environment in countries with economies in transition", Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn: zb. nauk. pr., no. 82, ch. II, pp. 116—127.

9. Naumenkova, S.V. (2010), Systema rehuliuvannia rynkiv finansovykh posluh zarubizhnykh krain: navchal'nyj posibnyk [The system of regulation of financial services abroad: Tutorial], Tsentr nauk. doslidzhen' NBU: Un-t bankiv. spravy NBU, Kyiv, Ukraine.

10. Mischenko, V.I. (2011), Bankivs'kyj nahliad: pidruch. [Banking supervision: a textbook], Tsentr nauk. doslidzhen' NBU: Un-t bank. spravy NBU, Kyiv, Ukraine.

11. Nobel', P. (2007), Shvejcarskoe finansovoe pravo i mezhdunarodnye standarty [Swiss financial law and international standards], Volters Kluver, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 21.03.2016 р.